

”Ingmar, kan du ikke indse?”

”Jammen Ingmar, hvorfor tog du ikke bare med til Jerusalem? Her kunne vi leve sammen med andre troende, og vi kunne være blevet gift.” Ingmar: ”Hvorfor blev du ikke i stedet i Sverige med mig for at blive min kone og bo på Ingmarsgården?”

Citaterne stammer fra elever i tiende klasse, der er i gang med at leve sig ind i filmen Jerusalems to hovedpersoner, Ingmar og Gertrud. De sidder over for hinanden på en taleplatform med hver deres backing group bag sig, og de diskuterer heftigt. De taler ikke om filmen, men er i filmen. Der er ophidsede og røde ansigter, svedige armhuler og en intens stemning af konstant frustration, for gennemlevelsen af filmens store temaer afsluttes ikke med et forsonende slutresultat. Seancen varer sammenlagt næsten tre timer, og mødet mellem Gertrud og Ingmar ender uafgjort.

Som de fleste nok har gættet, drejer det sig om Bille Augusts filmatisering af Selma Lagerlöfs roman Jerusalem. Filmen er et mesterværk, hvis man interesserer sig for de spændinger, der til stadighed indfinder sig, når tro fortolkes og udledes forskelligt, men samtidig er dens forviklede temaer en stor udfordring. Omdrejningspunktet er de to hovedpersoners ulykkelige

kærlighed, der undervejs udfordres og umuliggøres af divergerende kristne livstolkninger, økonomiske dispositioner samt forpligtelser over for familie, lokalmiljø og stavnsbunden tradition. Alt dette er umiddelbart tilgængeligt for alle os, der tidligere er blevet præsenteret for den slags konflikter, men hvordan bliver det muligt for teenagere at opnå den samme forståelse og endda kunne føle de eksistentielle og religiøse konflikter, helt ud til tåspidserne?

Meddigtning

Et af hjælpemidlerne er det, man inden for fagdidaktikken kalder for meddigtning. I eksemplet med Jerusalem opstillede vi et fiktivt møde mellem Ingmar og Gertrud, hvor de skulle forsvare deres holdninger og handlinger, motivere dem og gøre dem forståelige inden for filmens historiske rammer og kontekst. Klassen blev delt op i to hold, der hver repræsenterede en af filmens to hovedpersoner. Samtalen foregik således, at kun de to personer, der sad på den centrale taleplatform måtte tale; til gengæld kunne talerne til hver en tid skiftes ud, når andre fra deres gruppe ønskede at sige noget. For at visualisere konflikten blev alle, både backing group og talere, placeret ansigt til ansigt. Til at styre mødet

JERUSALEM

deltog jeg som ordstyrer, og jeg havde på forhånd udarbejdet en liste med spørgsmål og emner, som skulle debatteres. Dette satte mødet i gang og holdt undervejs samtalen fast på det religiøse og eksistentielle spor, som var vores primære interesse, men det hæmmede ikke eleverne i selv at stille relevante spørgsmål og uddybe emner, som jeg ikke havde overvejet.

Formålet med at arbejde med en film på denne måde var at presse eleverne til at fortolke og forstå konflikterne ved at krybe ind under huden på hovedpersonerne og så at sige være dem. Når vi til daglig forsøger at forstå vores omgivelser og dermed holder vores empatiske form ved lige, sker det som regel også ved et kortvarigt skuespil, hvor vi ofte ubevidst forestiller os at være denne eller hin person. Det er altså en helt normal praksis at udøve meddigtning, men som regel gør vi det ikke så bevidst og struktureret som i tilfældet med fortolkningen af Jerusalem. Fordelen ved meddigtning er således, at den trods sin fiktive karakter udspringer af en helt basal menneskelig måde at erkende på og giver os mulighed for at fortolke en problemstilling både køligt overvejende og med følelserne uden på tøjet.

Vi tøver og tvivler

Jerusalem er en oplagt film at benytte til meddigtning, fordi dens temaer bundes i universelle problemstillinger og konflikttyper, der ikke sådan lige lader sig

løse. Dernæst er den bygget så pædagogisk op, at de to hovedpersoner repræsenterer to kontrasterende synsvinkler: Ingmar er placeret med begge ben solidt plantet i den jordiske muld, hvorfra han nøgternt observerer religiøse forvildelser og afslører falske overfortolkninger. Gertrud, Ingmars modsætning, ser tingene fra et overjordisk perspektiv og fortolker diverse hændelser guddommeligt i takt med, at hun forlader Ingmar og helliger sig et liv med Jesus i stedet. Hverken Ingmar eller Gertrud opnår reel succes, fordi deres synsvinkler er entydige, og dermed ender kampen uafgjort og filmen med en tvetydig pointe. Gertrud er revet ud af sit sociale og religiøse netværk og har fået det ene knæk efter det andet grundet sin optagelse af den verdensforagtende sekt af hellgumianere, som hendes åndelige brødre og søstre kalder sig. Ingmar kæmper sig på overfladen til en sejr ved at blive gift med en anden kvinde og få deres søn døbt, men kærligheden ser ikke ud til at blomstre og nåden, der pludselig er faldet over den lille familie, har sine begrænsninger og må formodes at være kortvarig. Deres lille søn tildeles således samme navn som sin fader og pålægges dermed samme tunge arv, som har spoleret faderens muligheder for at realisere sin kærlighed til Gertrud. Fader Ingmar er altså slet ikke blevet klogere i løbet af filmen, hvilket udtrykkes symbolsk ved at han får sit øje beskadiget og får ridser i sin entydigt jordiske synsvinkel.

Som tilskuere står vi altså ved filmens afslutning og vakler: Der bliver ikke udråbt en helt eller heltinde, og

”

Jerusalem er en oplagt film
at benytte til meddigtning,
fordi dens temaer bundes i
universelle problemstillinger og
konflikttyper, der ikke sådan
lige lader sig løse.

S
A L E M

vi bliver ikke præsenteret for en livstolkning, der holder 100 %. Trods filmens massive kritik af kristne kvaksalvere og fejlfortolkere, befinder der sig en ren og indis-kutabel, guddommelig kraft, der på mystisk vis skaber forbindelse mellem den drøm, Gertrud tidligt i filmen har, hvori hun stikker Ingmars øje ud, og til den scene sidst i filmen, hvor et par muslimske overfaldsmænd stikker en kniv i Ingmars øje. Ingmar straffes med Guds hjælp for at have taget troen fra Gertrud, mens Gertrud løbende er blevet straffet for at have vendt den dennesidige verden ryggen.

Med den russiske teoretiker Tzvetan Todorovs begreber placeres vi her i en såkaldt fantastisk tøven mellem en jordisk og overjordisk fortolkning af verden. Ingen af fortolkningerne er i sig selv holdbare og derfor må vi tøvende og vaklende forlade os på en tvetydig verdensforståelse.

For mig at se hænger Todorovs fantastiske tøven og den mere almindeligt anerkendte kristne tvivl sammen. Når vi tvivler på Gud, sker det ofte, når vi overmandes af dennesidige beviser, og det er der jo ikke noget mærkeligt i, så længe vi benytter os af de sanser, som Gud nu en gang har udstyret os med. Tro og tvivl går som bekendt hånd i hånd.

De unges tvivl

Men hvad så med de kære teenagere – er de overhovedet klar til at blive kastet ud i så svære overvejelser? Og hvad med deres smukke, men naive barnetro – er dette ikke en brutal måde at nedbryde den på? Spørgsmålene er relevante, men mit svar er, at hvis vi som voksne ikke tør diskutere og åbenbare vores tvivl og fantastiske tøven med de unge, kan vi lige så godt vinke farvel til en

frugtbar videreførelse af vores kristne tradition. Tvivlen er eksistentiel og et uomgængeligt vilkår, og hvis de unge ikke lærer at håndtere den, kaster de sig enten i Ingmars arme og vender Gud ryggen eller ender i Gertruds favn for at vende verden ryggen. Ofte står teenagere jo netop selv i den situation, hvor spørgsmålene og tvivlen indfinder sig, og hvis de ikke får kvalificeret modspil, er der stor risiko for, at de tager et ensidigt valg. Det handler i sidste ende om kristen dannelse, og den fungerer ikke med tabuiseret tvivl.

Filmens fortrin

Når jeg valgte at gøre brug af filmen Jerusalem og ikke bogen, var det for at give eleverne et stærkt følelsesmæssigt input som baggrund for senere, i forbindelse med meddigtningen, at afkræve dem et stærkt output. Film har jo en eminent evne til at puste liv i vores følelsesregister, og det skal vi da gøre flittig brug af. Desuden har film et socialt element, idet vi oplever værket sammen samtidigt, og endelig skal man ikke undervurdere filmens hastige bombardement af informationer: I tilfældet med Jerusalem ville det for hovedparten af mine elever i tiende klasse være uoverskueligt at læse Selma Lagerlöfs roman - den er simpelt hen for lang - mens filmen gled ned på under tre timer.

Den største faldgrube er til gengæld, at mange børn og unge ikke er vant til at arbejde fagligt og eksistentielt med film og netop lader en film glide ned for at konsumere den sammen med pop corn og dåsesodavand. Det må ikke få os til at se bort fra at bruge film i blandt andet kristendomsundervisningen, men ligger dog foran os som en stor udfordring. Og én af de måder, hvorpå vi kan rokke ved de unges indstilling til filmarbejde, er at aktivere dem ved hjælp af for eksempel meddigtning.

“ Tvivlen er eksistentiel og et uomgængeligt vilkår, og hvis de unge ikke lærer at håndtere den, kaster de sig enten i Ingmars arme og vender Gud ryggen eller ender i Gertruds favn for at vende verden ryggen ”